

Jerzy Hauziński (1946–2020)

Jerzy Aleksander Hauziński urodził się w Poznaniu 7 kwietnia 1946 roku. Jego rodzicami byli: ojciec – cukiernik i piekarz – Józef Franciszek (1905–1965), syn emigranta zarobkowego pracującego w Westfalii, oraz matka – Anna Drela (1912–2005), szwaczka w Poznańskich Zakładach Przemysłu Odzieżowego¹. Dzieciństwo i młode lata Jerzy Hauziński wraz z młodszym bratem Ryszardem (1949–2003) spędzili w skromnych warunkach przy ulicy Grobla 19 w Poznaniu². Po ukończeniu w 1960 roku szkoły podstawowej nr 29, za namową ojca podjął naukę w Zasadniczej Szkole Budowlanej (ul. Rybaki 17), jednak prędko ją zarzucił, przeniósłszy się do Liceum Pedagogicznego im. M. Konopnickiej³ przy ówczesnej ulicy Mylnej 5, obecnie Romka Strzałkowskiego, w Poznaniu. Szkołę tę ukończył w 1966 roku. Będąc jeszcze uczniem liceum, podjął pracę (rok szkolny 1965/66) jako nauczyciel w szkole podstawowej nr 13 w Poznaniu. Ubiegając się zaś o przyjęcie na studia na Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (dalej: UAM), deklarował zainteresowanie historią oraz językami obcymi. Wedle słów J. Hauzińskiego do zgłębiania historii zachęciła go lektura *Opisania świata* Marka Polo⁴. Wówczas zetknął się po raz pierwszy z muzułmańskim światem Orientu i asasynami, a – jak się miało okazać – później z powodzeniem badał te wątki przeszłości. Immatrykulacja na studia historyczne na UAM przypadła na rok 1966, a cztery lata później J. Hauziński pomyślnie je ukończył. Dnia 22 maja 1970 roku obronił pracę magisterską pt. *Kalifat Abbasydów w okresie dyktatury wojskowej 847–945 r. n. e. – 232–334 r. h.* Praca została napisana pod kierunkiem prof. Gerarda Labudy (1916–2010) i spotkała się z uznaniem ze strony recenzentów – prof. Jerzego Ochmańskiego (1933–1996) oraz prof. Benona Miśkiewicza (1930–2008). Ten pierwszy wnioskował o ocenę celującą, natomiast B. Miśkiewicz pisał o „dość unikalnym przygotowaniu językowym i skrupulatności badawczej”

¹ Archiwum UAM 415/234 oraz wspomnienia autora z rozmów z prof. J. Hauzińskim w latach 1995–2018 (dalej: wspomnienia autora).

² Archiwum UAM 415/234 oraz wspomnienia autora; Księga adresowa miasta stołecznego Poznania na rok 1933, Poznań 1933, s. 94, dział II: nikt o takim nazwisku nie zajmował lokalu nr 13 przy ul. Grobla 19. Natomiast prasa międzywojenna („Dziennik Pomorski” z 13.02.1937 r., s. 14) informuje o sprzedaży piekarni w Poznaniu przy ul. Półwiejskiej 16 przez nieznanego „Hauzińskiego”. Adres ten znalazł potwierdzenie w relacji e-mailowej z p. dr. Aleksandrem Hauzińskim z 15 sierpnia 2021 r.

³ Archiwum UAM 415/234; szkoła ta istniała od 1953 roku, zob. *Monitor Polski A–13 z 30.01.1953 r.*, poz. 184, s. 158, *zarządzenie Ministra Oświaty o powołaniu szkół*.

⁴ Marko Polo, *Opisanie świata*, tłum. A. L. Czerny, wstęp i przypisy M. Lewicki, Warszawa 1954; Na szlakach dwóch światów. Studia ofiarowane Profesorowi Jerzemu Hauzińskiemu, red. A. Teterycz-Puzio, Słupsk 2016, s. 21.

magistranta⁵. Dnia 1 września 1970 roku J. Hauziński został asystentem stażystą w Zakładzie Historii Powszechnej i Polski do XV wieku. Jego promotor próbował go wysłać do krajów arabskich i dlatego 6 czerwca 1971 roku; w piśmie do Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego pisał o swoim uczniu: „Nie waham się twierdzić, że mgr Hauziński jest człowiekiem wybitnie uzdolnionym nie tylko w zakresie umiejętności językowych, lecz także historycznych. Było moją ambicją wykształcenie historyka-orientalisty. Mgr Hauziński jest kandydatem na takiego”⁶. Zamiast na zagraniczne wojaże w latach 1971–1972 J. Hauziński wyjechał do Krakowa podnosić swoje umiejętności w zakresie języka arabskiego i perskiego pod okiem prof. Tadeusza Lewickiego (1906–1992) i Jordańczyka, dr. Saleha K. Hamarneha w Instytucie Filologii Orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: UJ) w Krakowie. Jeszcze w trakcie studiów i po ich zakończeniu J. Hauziński uczęszczał na lektorat starohebrajskiego do ks. dr. Michała Petera (1922–1982)⁷.

Dnia 20 grudnia 1971 roku J. Hauziński wszczął przewód doktorski pt. *Asasyni – radykalny ruch społeczno-polityczny muzułmańskiego średniowiecza w europejskim piśmiennictwie wieków średnich*⁸. Obrona tej pracy miała miejsce już 16 kwietnia 1973 roku. Jej promotor, prof. G. Labuda, określił doktoranta jako „samorodny talent”, a recenzująca pracę prof. Brygida Kürbis (1921–2001) uznała doktorat za „wybitne osiągnięcie naukowe”; w podobnych słowach wyrażał się drugi z recenzentów, prof. Tadeusz Lewicki⁹. To pozwoliło J. Hauzińskiemu zostać adiunktem w strukturach Instytutu Historycznego UAM. Jeszcze raz, celem podwyższania swoich umiejętności w językach orientalnych, J. Hauziński pojechał do Krakowa, do Instytutu Filologii Orientalnej UJ w 1977 roku. Następnie 10 października 1977 roku odbyło się jego kolokwium habilitacyjne w IH UAM na podstawie rozprawy *Polityka orientalna Fryderyka II Hohenstaufa*, którą recenzenci w osobach profesorów: Aleksandra Gieysztora (1916–1999), G. Labudy i Włodzimierza Zajączkowskiego (1914–1982), uznali za znakomitą, a postępowanie habilitacyjne zostało jednogłośnie przyjęte przez

⁵ Archiwum UAM 425/234.

⁶ Archiwum UAM 466/60.

⁷ Archiwum UAM 470/10; M. Wolniewicz, Ks. prof. Michał Peter (1922–1982), *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 36, 1983, nr 1, s. 37–40.

⁸ Archiwum UAM 415/234.

⁹ Archiwum UAM 415/23; J. Hauziński uważał za swojego mistrza naukowego nie tylko G. Labudę, ale i krakowskiego orientalistę T. Lewickiego. W 2007 roku w książce swego autorstwa (*Tropem muzułmańskich dziejów*, Toruń 2007, s. 21) wspominał, że w „entuzjazmie dla języków Bliskiego Wschodu utwierdził mnie turkolog, a przy tym wielki znawca naukowej książki orientalistycznej, profesor UJ Włodzimierz Zajączkowski (1914–1982)”; B. Kürbis po latach życzliwie wspominała kontakty z asystentem G. Labudy, zob. B. Kürbis, *O inspiracji okultystycznej w średniowiecznej wizji dziejów*, w: *Świadomość historyczna Polaków*, red. J. Topolski, Łódź 1981, s. 121, s. 65: „Koledze Jerzemu Hauzińskiemu dziękuję za interesujące wskazówki bibliograficzne, których jak dotąd nie zdołałam wykorzystać pełniej”. Wątek ten podsunął mi p. prof. Jerzy Strzelczyk podczas rozmowy 19 sierpnia 2021 rok (dalej: wspomnienia JS); J. Hauziński, Tadeusz Lewicki (1906–1992), w: *Mediewiści*, red. J. Strzelczyk, t. 4, Poznań 2016, s. 151–159. Należy też wspomnieć o skardze studentów w listopadzie 1974 roku na dr. J. Hauzińskiego. Jednak brak śladów w dokumentach o dalszym postępowaniu przeciwko J. Hauzińskiemu. Są więc podstawy, aby uznać, że skarga była mało wiarygodna lub przerysowana (Archiwum UAM 470/10, pismo z 27.11.1974 r.).

Radę Naukową IH UAM. W konsekwencji tego, 30 stycznia 1978 roku zatwierdziła je Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych¹⁰. Wkrótce po kolokwium – niespodziewanie – z dniem 1 listopada 1977 roku, J. Hauziński przeniósł się do Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Koszalinie, gdzie wykładał historię doktryn politycznych do końca pierwszego semestru 1981 roku¹¹. A otrzymawszy etat docenta, pracował na Uniwersytecie we Wrocławiu (1 lutego 1981 – 30 września 1985). Wreszcie, po 1 października 1985 roku przeniósł się do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku, w której pozostał aż do osiągnięcia wieku emerytalnego w 2016 roku¹². Tam też piął się w strukturach uczelni: w latach 1990–1995 był dziekanem Wydziału Humanistycznego, następnie kierował Instytutem Historii od 1 października 1996 do 30 września 1998 roku. Ukoronowaniem jego działalności akademickiej była godność rektora w latach 1997–2002. Wówczas doprowadził do przekształcenia słupskiej uczelni w Pomorską Akademię Pedagogiczną, co stało się faktem w roku 2000. W dniu 1 czerwca 1989 roku J. Hauziński otrzymał tytuł naukowy profesora.

Spuścizna naukowa Jerzego Hauzińskiego obejmuje blisko 150 publikacji. Wśród nich jest jedenaście monografii, dwa wybory źródeł, artykuły i recenzje. Oscylują one wokół tematyki najbliższej autorowi jako mediewiście, czyli: historii Bliskiego Wschodu (m.in. kalifat Abbasydów, dzieje Persji, zetknięcie dwóch kultur religijnych i politycznych w okresie krucjat), ruchów religijnych wewnątrz świata islamskiego (sufizm, asasyni, nizaryci) oraz oddziaływania ideologii muzułmańskiej na Półwyspie Bałkańskim, aby wymienić najważniejsze pola działań.

W 1969 roku, będąc jeszcze na studiach, uczony rozpoczął publikowanie swoich prac¹³. W 1973 roku ukazał się artykuł *O domniemanych próbach konwersji asasynów na chrześcijaństwo w świetle relacji Wilhelma z Tyru*¹⁴, który zapowiadał przyszły doktorat wydany w 1978 roku pt. *Muzułmańska sekta asasynów w europejskim piśmiennictwie wieków średnich*. Praca ta składa się z dwóch zasadniczych części – *Geograficzne piśmiennictwo średniowiecznej Europy o asasynach* (s. 7–61) i *Europejska historiografia wieków średnich o asasynach* (s. 63–147) oraz aneksów (148–171). Odkrywcą sekty dla Europejczyków – jak wyraźnie akcentował to autor – był żydowski podróżnik Benjamin z Tudeli penetrujący świat śródziemnomor-

¹⁰ Archiwum UAM 744/387, A 502/3 i 470/10. Czas współpracy (lata 1970–1977) z J. Hauzińskim w jednym Zakładzie dobrze wspominał prof. J. Strzelczyk, zaznaczając, że był pilnym współpracownikiem, ale trzymającym się nieco na uboczu (wspomnienia JS).

¹¹ Archiwum UAM 470/10. Przenosiny do Koszalina J. Hauziński motywował trudnościami mieszkaniowymi w Poznaniu; czy tak było w istocie, nie wiadomo. Otrzymał on zgodę na urlop bezpłatny z UAM do 30 września 1978 roku. W 1987 roku J. Hauziński wykładał jeszcze na UAM historię Al-Andalus dla iberystów (Archiwum UAM 744/387).

¹² Archiwum UAM 744/387. Można dodać, że J. Hauziński wykładał „Historię krajów muzułmańskich” w Instytucie Filologii Orientalnej na UJ w Krakowie w latach 1991–1994 oraz prowadził wykłady z historii na Uniwersytecie Gdańskim [por. Na szlakach dwóch światów (jak w przyp. 4), s. 21; wspomnienia autora].

¹³ J. Hauziński, *Sufizm – religia czy światopogląd*, Zeszyty Teoretyczne TWP. Seria Religioznawstwo, 1969, s. 11–16.

¹⁴ Tenże, *O domniemanych próbach konwersji asasynów na chrześcijaństwo w świetle relacji Wilhelma z Tyru*, PH 64, 1973, s. 243–253.

ski w drugiej połowie XII wieku¹⁵. J. Hauziński z całą skrupulatnością przebadał pojawianie się tej grupy w europejskich itinerariach, relacjach o Ziemi Świętej, która przecież była w centrum uwagi z racji prowadzonych walk z muzułmanami w czasie wypraw krzyżowych. Szczególny nacisk doktorant położył na obserwacje europejskich kronikarzy, dotyczące działalności syryjskich asasynów i legendarnej wręcz postaci „Starca z Gór” oraz funkcjonujących grup ekstremistów na ziemiach perskich. J. Hauziński zestawiał również relacje pierwszorzędnych, prawie współczesnych sobie dziejopisów, jak choćby Jakuba z Vitry (1160/1170–1240) i Wilhelma z Tyru (1130–1186), aby udowodnić niezależność obu przekazów. Interesująco przedstawia się obszerny fragment drugiej części – *Stosunki asasynów z krzyżowcami* (s. 101–129), gdzie J. Hauziński z całym zaangażowaniem prześledził wątek sekty w źródłach arabskich. Faktycznie, jak pisał, materiał źródłowy nie został „dotąd wyzyskany”¹⁶. Na stronach dysertacji autor dał przykład precyzyjnej (na ile pozwalają na to zachowane zabytki), ale i zwięzłej analizy źródeł orientalnych oraz łacińskich. Jeszcze jedną sprawę należy tu podnieść przy okazji tej rozprawy, dotyczy to i kolejnych publikacji. Otóż J. Hauziński poruszał się wśród bardzo trudno dostępnej wówczas w Polsce, specjalistycznej literatury przedmiotu. Obejmuje ona tak bazę źródłową, jak i wielojęzyczne piśmiennictwo. I okazało się, że radził sobie z tymi trudnościami z niezwykłą łatwością, o czym świadczy i to, że od otwarcia przewodu doktorskiego do jego sfinalizowania upłynęło niespełna szesnaście miesięcy, łącznie z procesem recenzowania dysertacji.

W 1976 roku J. Hauziński wydał *Islam w feudalnych państwach arabskich i w krajach ościennych (VII–XV w.)*¹⁷. Dzieło liczy blisko 370 stron i składa się z siedmiu rozdziałów: *Zaczątki społeczeństwa wczesnofeudalnego na Bliskim Wschodzie, Narodziny nowej ideologii, Powstanie i rozkwit imperium arabsko-muzułmańskiego – kalifatu, Dalszy rozwój stosunków feudalnych na Bliskim Wschodzie. Upadek kalifatu Abbasydów i powstanie muzułmańskich monarchii – sultanatów, Kryzys Wschodu. Azja a Europa – wyprawy krzyżowe, Wielkie feudalne państwa muzułmańskie późnego średniowiecza, Islam na Półwyspie Iberyjskim, Kultura islamu średniowiecznego. Ideologia polityczna*. Na tę różnorodną tematykę składa się opublikowanie – w układzie chronologicznym, z podporządkowaniem tytułom rozdziałów – 158 tekstów źródłowych, poprzedzonych, zazwyczaj krótkim, wstępem i spisem najważniejszej literatury oraz podstawą tłumaczenia. Nadto książka jest zaopatrzona w słownik terminów orientalnych (arabskich, perskich, tureckich), indeksy: geograficzno-etniczny, osobowy i autorów. Teksty źródłowe zostały przygotowane na podstawie wydań krytycznych przekładów z języków współczesnych (np. francuski, rosyjski) oraz dokonano przedruków z już funkcjonujących polskich tłumaczeń. Teksty zostały opatrzone

¹⁵ Tenże, *Muzułmańska sekta asasynów w europejskim piśmiennictwie wieków średnich*, Poznań 1978, s. 9. Jest to liczący blisko 190 stron maszynopis powielany.

¹⁶ Tamże, s. 101.

¹⁷ *Islam w feudalnych państwach arabskich i w krajach ościennych (VII–XV w.)*, Wybór, tłum. opr. J. Hauziński, Poznań 1976. Był to pierwszy i zarazem – jak się okazało – ostatni tom serii „Tekstów źródłowych do dziejów powszechnych Europy i krajów sąsiednich” pod patronatem G. Labudy. Dalsze tomy, choć były zaplanowane, nie ukazały się, zob. niżej przyp. 21.

wskazówkami chronologicznymi na marginesach stron i przypisami. Ta ważna pomoc dydaktyczna jest z wykorzystywana na zajęciach ze studentami historii oraz arabistyki. Jest to zresztą pierwszy tak obszerny i wielowątkowy wybór źródeł historycznych dotyczący średniowiecznego Orientu, jaki opublikowano w Polsce.

W grudniu 1978 roku ukazała się praca habilitacyjna Jerzego Hauzińskiego *Polityka orientalna Fryderyka II Hohenstaufa*¹⁸. Rozprawa została rozpisana w siedmiu rozdziałach i – mówiąc najogólniej – koncentruje się na omówieniu aspektów wątków biografii cesarza i jego polityki wobec muzułmanów w basenie Morza Śródziemnego. Bardzo prawdopodobnym jest, że czytelnik tej pracy odniesie wrażenie, iż jej autor był zafascynowany postacią cesarza, na którego poczynania spojrział wieloaspektowo. Tak było w istocie. J. Hauziński dostrzegał, że Fryderyk II, realizując ideę cesarskiego uniwersalizmu, wybiegał poza ramy programu krucjatowego. Realizację tak wielostronnej polityki cesarz mógł osiągnąć dzięki specyficznemu usytuowaniu geograficznemu i dzięki klimatowi kulturalno-religijnemu na Sycylii, zaś jego aktywność w sprawach Orientu należy rozpatrywać przez pryzmat wpływów islamu na tę wyspę¹⁹. J. Hauziński z pełną uwagą odczytał zwłaszcza źródła orientalne, aby prześledzić i wyświetlić związki Fryderyka II z egipskimi ‘Ayyubidami oraz ośrodkami politycznymi na ziemiach Maghrebu. Dokonać tak sprawnego i zrozumiałego dla odbiorcy wykładu nie jest zawsze łatwym zadaniem. Zatem sporo miejsca J. Hauziński poświęcił dyplomacji cesarskiej, która przyniosła znacznie bardziej widoczne efekty w promocji cesarza na Bliskim Wschodzie niż wieloletnie wojny z żywiołem muzułmańskim. To nie są wszystkie efekty tej pracy. Wśród innych należy podnieść wątki analityczne odnośnie do spraw chronologii wydarzeń (misja Faḥr ad-Dīna z 1227 roku), a badania *Roczników Sycylijskich* i *Historii patriarchów aleksandryjskich* potwierdziły poselstwo Rogera do Egiptu wiosną 1241 roku. Ta skądinąd ważna praca doczekała się jeszcze pewnej kontynuacji w biografii naukowej J. Hauzińskiego, o czym będzie jeszcze okazja wspomnieć²⁰.

Wreszcie w 1990 roku ponownie J. Hauziński zainaugurował zapowiadane przez G. Labudę wydawnictwo źródłowe „Średniowiecze powszechne od VI do połowy XV wieku”²¹. Publikacja ta składa się z dwóch części, mieszających dziesięć rozdziałów. Jest to kompleksowe zestawienie 150 tekstów źródłowych dotyczących państw, ugrupowań politycznych i religijnych, zagadnień kultury oraz spraw związanych z gospodarką w obrębie basenu Morza Śródziemnego: od Półwyspu Iberyjskiego po

¹⁸ J. Hauziński, *Polityka orientalna Fryderyka II Hohenstaufa*, Poznań 1978, ss. 178+2 nlb.

¹⁹ Tamże, s. 9, 69 n.

²⁰ Nawiązaniem do tej tematyki była też publikacja wydana 1988 roku: J. Hauziński, W kręgu uniwersalizmu średniowiecznego „Sacrum Imperium Romanum”: apogeum i załamanie niemieckiej polityki imperialnej w pierwszej połowie XIII wieku, Słupsk 1988, ss. 276. A także artykuły: tenże, Królestwo Sycylii w systemie politycznym Fryderyka II Hohenstaufa, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia* 59, 1989, s. 107–138; tenże, Hauziński, Absolutyzm orientalny, w: *Europa i świat w epoce oświeconego absolutyzmu*, red. J. Staszewski, Warszawa 1991, s. 167–226; tenże, Friedrich II. von Hohenstaufen, der „Endkaiser”, in: *der historiographischen Vision von Ernst Kantorowicz*, w: Ernst Kantorowicz 1895–1963. *Soziales Milieu und wissenschaftliche Revelanz*, red. J. Strzelczyk, Poznań 2000, s. 131–144.

²¹ J. Hauziński, *Kraje i kultury śródziemnomorskie*, Poznań 1990, ss. 352. Na stronach 14–15 G. Labuda omówił zamysł tego wydawnictwa podjętego w 1975 roku, zob. wyżej przyp. 17.

Półwysep Bałkański, Bizancjum, Bliski Wschód, Afrykę Północą, a nawet Ocean Indyjski. Teksty są w części przekładami J. Hauzińskiego z języków oryginalnych i tłumaczeniami z języków: francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego. Nadto zostały włączone już istniejące przekłady w języku polskim. Teksty te z powodzeniem są wykorzystywane przez studentów historii, filologii bałkańskich, iberystyki oraz filologii orientalnych.

Dwa lata później J. Hauziński wspólnie z Janem Leśnym (1947–1994) opublikował *Historię Albanii*²², która stanowiła *novum* na polskim rynku wydawniczym. Okazało się, że kompendium wiedzy o mało znanym kraju europejskim rozbudziło zainteresowanie tym państwem. Synteza doczekała się wznowienia w 2009 roku, a do grona autorów dołączył Tadeusz Czekalski z UJ. Jest to sprawnie i w sposób podręcznikowy ukazana niełatwa przeszłość Albanii. J. Hauziński zainteresował się Albanią z co najmniej dwóch powodów. Jednym z nich były kontakty ze starszym kolegą z IH UAM, ówczesnym doc. Włodzimierzem Pająkowskim (1934–1992), inicjatorem badań nad historią Półwyspu Bałkańskiego w Polsce (wpierw założył Pracownię, a później Zakład Bałkanistyki UAM 1992–2019). Był on również admiratorem Albanii oraz jej historii. Drugim zaś powodem było zainteresowanie J. Hauzińskiego sufizmem i losami muzułmanów na ziemiach albańskich oraz Półwyspie Bałkańskim²³.

Zaledwie rok później ukazała się publikacja o dużym ciężarze gatunkowym – *Burzliwe dzieje kalifatu bagdadzkiego*²⁴. Obszerna, licząca ponad 600 stron książka jest w istocie rozszerzoną i zmodyfikowaną wersją, jaką pierwotnie przygotował J. Hauziński w roku 1971, ale wydawnictwo „Wiedza Powszechna” uznało, że jest „zbyt naukowa” i postulat jej wydania odrzuciło. Dzieło jest świetnym, erudycyjnym wykładem o historii kalifatu ze stolicą w Bagdadzie od nastania Abbasydów, założenia „okrągłego miasta” (rok 762) aż po koniec władania w nim kalifów w 1258 roku. To wielka panorama historyczna, pełna ludzkich dramatów, politycznych intryg, ukazująca apogeum „imperium” arabsko-muzułmańskiego, które z czasem coraz bardziej ulegało wpływowi perskim i tureckim. Publikacja powstała przede wszystkim w oparciu o przekazy źródłowe w językach orientalnych i została skonfrontowana ze światową literaturą historyczną. Jak zwykle, książka J. Hauzińskiego jest napisana dobrym językiem, zachęcającym czytelnika do dalszej lektury. To jest jej bezsprzeczny walor.

²² J. Hauziński, J. Leśny, *Historia Albanii*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, ss. 355+1 nlb.

²³ Można to poprzeć artykułem: J. Hauziński, Początki penetracji politycznej i etnicznej Turków Osmańskich na Bałkanach, *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia* 2, 1985, s. 199–210 oraz niewygasłym zainteresowaniem sprawami islamu w Albanii: tenże, Faktor albański a krucjata warneńska, *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*, 8, 1997, s. 51–60; tenże, U źródeł systemu islamskiego w Albanii, *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*, 9/10, 1999, s. 16–29; tenże, Formowanie się szkół sufickich na Bałkanach, *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*, 11/12, 2001, s. 41–51; tenże, Muzułmanie w Albanii, w: *Muzułmanie w Europie*, red. A. Parzymies, Warszawa 2005, s. 173–198; tenże, *Albania*, w: *Vademecum bałkanisty*, red. I. Czamańska, Z. Pentek, Poznań 2009, s. 62–81.

²⁴ J. Hauziński, *Burzliwe dzieje kalifatu bagdadzkiego*, Warszawa–Kraków 1993, ss. 609+3 nlb. Na szczęście dla czytelnika wydawcy zezwolili na umieszczenie przez autora ponad pół tysiąca komentarzy. Drugie wydanie ukazało się nakładem Wydawnictwa Poznańskiego w 2016 roku.

W roku 2000 J. Hauziński zmierzył się po raz drugi z biografią ulubionego władcy – Fryderyka II²⁵. Do tegoż tematu powrócił ponownie w 2015 roku²⁶.

W 2007 roku J. Hauziński opublikował *Tropem muzułmańskich dziejów*²⁷. Są to przedruki jego wybranych, wcześniej opublikowanych tekstów. Tytuły czterech rozdziałów oddają najistotniejsze kierunki jego badań: *Z dziejów muzułmańskiej ekumeny, Isma'iliści – nizaryci (asasyni), derwisze, Na styku z Europą średniowieczną, Islam w poszukiwaniu naukowej tożsamości*.

W 2008 roku J. Hauziński wydał jedno ze swoich najwartościowszych dzieł – *Irańskie intermezzo. Dzieje Persji w średniowieczu (VII–koniec XV w.)*²⁸. Zainteresowania przeszłością Persji zgłaszał już wcześniej²⁹. Tytuł pracy zaczerpnął z książki Władimira Minorskiego (1877–1966), w której została podniesiona rola Kurdów w dziejach Iranu³⁰. Uwagę czytelnika *Irańskiego intermezza* przykuwa erudycyjny *Wstęp* (s. 6–20), a następnie dziesięć rozdziałów o historii Iranu od VII do XV wieku. Wprawdzie książka jest pozbawiona warstwy przypisów, jednak i bez nich można łatwo poznać, że autor pisał z niezwykłą pasją oraz znajomością omawianej tematyki. Kompetencja, z jaką J. Hauziński przystąpił do tworzenia tej książki, była po części zbudowana przez wspomniane studia nad historią kalifatu bagdadzkiego. Tu jednak panorama dziejowa oraz problemowa była szersza, a podejmowana tematyka należała do unikalnych w naszej historiografii. Ciągłem dalszym zainteresowań Iranem był współudział w opracowaniu *Historii Iranu* poprzez napisanie wartościowej, drugiej jego części: *Od podboju arabskiego do końca XV w.*³¹

Ostatnią zwartą publikacją J. Hauzińskiego była praca o asasynach, od których rozpoczęła się fascynacja historią bliskowschodnią – *Asasyni. Legendarni zabójcy w czasach krucjat*³². Jest sumą wiedzy J. Hauzińskiego o tym osobliwym ugrupowaniu religijnym. Praca składa się pięć rozdziałów, a jej zadaniem jest możliwie wszechstronny opis sekty i zapoznanie czytelnika z ówczesnymi okolicznościami politycznymi na Bliskim Wschodzie.

²⁵ J. Hauziński, *Imperator „końca świata” (1194–1250)*, Gdańsk 2000, ss. 215+15 nlb.

²⁶ Tenże, *Fryderyk II Hohenstauf, cesarz rzymski*, Poznań 2015, ss. 367.

²⁷ Tenże, *Tropem muzułmańskich dziejów* (jak w przyp. 9), ss. 319. Było to wydawnictwo z okazji sześćdziesiątych urodzin badacza.

²⁸ Tenże, *Irańskie intermezzo. Dzieje Persji w średniowieczu (VII–koniec XV w.)*, Toruń 2008, ss. 384.

²⁹ Dowodem tego może być recenzja: tenże, W. W. Barthold, a historian of the Iranian World, *Folia Orientalia* 16, 1975, s. 282–287.

³⁰ W. Minorsky, *Studies in Caucasian History*, London 1953, s. 110, 134.

³¹ J. Hauziński, *Od podboju arabskiego do końca XV w.*, w: *Historia Iranu*, red. A. Krasnowolska, Wrocław 2010, s. 289–558, a także tablice genealogiczne i bibliografia s. 958–960.

³² J. Hauziński, *Asasyni. Legendarni zabójcy w czasach krucjat*, Poznań 2016, ss. 373+2 nlb. Książka nie zawiera komentarzy odautorskich, a zapis terminów orientalnych jest maksymalnie uproszczony. Do tej tematyki nawiązuje jedna z ostatnich publikacji J. Hauzińskiego: tenże, *Od skrytobójców do filantropów. Izmailici-nizaryci (asasyni) i nizarycka wspólnota chodża*, w: *Polonia. Italia. Mediterraneum. Studia ofiarowane Pani Profesor Danucie Quirini-Popławskiej*, red. R. Hryszko, W. Mruk, P. Wróbel, Ł. Burkiewicz, Kraków 2018, s. 453–464; J. Hauziński, *Three Excerpts Quoting a Term al-ḥaṣṣiyya*, *Rocznik Orientalistyczny* 69, 2016, s. 89–93.

Nie można zapomnieć o uprawianiu historii na innych polach przez Jerzego Hauzińskiego. O szerzeniu islamu przez Turcję Osmańską na ziemiach Półwyspu Bałkańskiego już wspomniałem. Uczony interesował się również historią Polski, ale przez pryzmat spraw orientalnych³³.

Profesor Jerzy Hauziński zasiadał w Komitecie Nauk Orientalistycznych Polskiej Akademii Nauk (dalej: PAN) od 1988 roku, a w latach 2003–2006 był wiceprzewodniczącym tego Komitetu. Był także członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN, jak też członkiem-współzałożycielem w 1980 roku Komisji Bałkanistyki przy Oddziale PAN w Poznaniu, a następnie jej wiceprzewodniczącym w latach 1991–2003 i 2007–2011. Należał również jako członek honorowy – do Rotary Club w Słupsku. J. Hauziński wypromował siedmiu doktorów, był recenzentem w ponad 23 przewodach doktorskich, 16 przewodach habilitacyjnych i tyluż wnioskach o nadanie tytułu profesora. Do jego dorobku należy włączyć również 60 recenzji wydawniczych i 16 opinii wniosków grantowych³⁴. J. Hauziński zasiadał w gremiach kolegów redakcyjnych, były to m.in.: „Studia arabskie i islamistyczne”, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia”, „Orientalia Christiana Cracoviensia”, „Nowa Polityka Wschodnia”.

Wśród wyróżnień, jakie otrzymał J. Hauziński, należy wspomnieć o nagrodzie ministerialnej III stopnia (1977), nagrodzie Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego (1985), medalach „Za Zasługi dla Koszalina” (1980) i „Za Zasługi dla Województwa Koszalińskiego” (1981)³⁵. Dnia 20 września 2001 roku został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta przez Prezydenta RP za wybitne zasługi w pracy naukowej i dydaktycznej³⁶. J. Hauziński należał do towarzystw naukowych, były to m.in.: Polskie Towarzystwo Orientalistyczne, Komisja Bałkanistyki przy Oddziale PAN w Poznaniu (1980), Wrocławskie Towarzystwo Naukowe (1982), Stowarzyszenie Autorów Polskich. Był także członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego.

J. Hauziński był także aktywnym uczestnikiem kongresów i sympozjów naukowych, krajowych (np. w Poznaniu, Warszawie, Krakowie, Wrocławiu) oraz zagranicznych (w Prisztinie, Sarajewie, Tiranie). Odbił staż w ówczesnym Leningradzie

³³ J. Hauziński, *Reminiscencje europejskie w perskich kronikach najazdów mongolskich*, w: Bitwa legnicka. Historia i tradycja, red. W. Korta, Wrocław–Warszawa 1994, s. 114–124; tenże, *Templariusze w Małopolsce – legenda czy rzeczywistość?*, w: Polska, Prusy, Ruś. Rozprawy ofiarowane prof. zw. dr hab. Janowi Powierskiemu w trzydziestolecie pracy naukowej, red. B. Śliwiński, Gdańsk 1995, s. 71–76; tenże, *Muzułmański „Święty” w Gdańsku w wyobrażeniach Turków osmańskich*, w: Gdańsk średniowieczny w świetle najnowszych badań archeologicznych i historycznych, red. H. Paner, Gdańsk 1998, s. 43–50; tenże, *Reminiscencje duchowości krucjatowej na Kujawach i Ziemi Dobrzyńskiej w późnym średniowieczu*, w: *Religijność na Kujawach i Ziemi Dobrzyńskiej w czasach staropolskich*, red. A. Mietz, Włocławek 2003, s. 87–98.

³⁴ Na szlakach dwóch światów (jak w przyp. 4), s. 21–24 oraz portal „Nauka Polska”, https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=66343&_k=m5377z (dostęp: 29.08.2021).

³⁵ Archiwum UAM 744/387.

³⁶ Monitor Polski 45 z 20.09.2001, poz. 730, s. 1143. J. Hauziński ubiegał się z ósmego miejsca o mandat posła na Sejm RP w 2005 roku z ramienia Partii Demokratycznej – demokraci.pl. Jednak bez powodzenia.

w Instytucie Studiów Wschodnich Akademii Nauk ZSRR, podróżował naukowo do azjatyckich republik byłego ZSRR, dwukrotnie – do Iranu i krajów Maghrebu³⁷.

Naukę i bibliofilstwo traktował jako swoje hobby, to wyraźnie akcentował. Pisał i gromadził książki naukowe o historii świata Orientu, religii islamskiej, zwłaszcza źródła, ale także cymelia wydawnicze³⁸. J. Hauziński niewątpliwie przysłużył się do rozbudzenia zainteresowania sprawami muzułmańskiej historii nie tylko wśród arabistów czy orientalistów, ale i nie-historyków.

Profesor J. Hauziński był też duszą towarzystwa. Potężna postura i tubalny głos nadawały intersującemu kolorytu płynącemu jedna po drugiej anegdocie lub opowieściom o kontaktach z mistrzami czy podróżach. Pewnie wiele racji miał G. Labuda, który mawiał o swoim uczniu, że posiada „orientalny temperament”³⁹.

Zdrowie uczonego nie było najlepsze od wczesnej młodości, cierpiał na liczne dolegliwości, w tym z coraz to większym trudem chodził od lat dziewięćdziesiątych XX wieku⁴⁰. Zmarł 24 grudnia 2020 roku w Słupsku, w wyniku powikłań po zarażeniu się covid-19. Pochówek prochów J. Hauzińskiego odbył się 30 grudnia tego roku na Starym Cmentarzu w Słupsku w niewielkiej (z racji obostrzeń pandemicznych) asyście rodziny i członków wspólnoty akademickiej, nie tylko ze Słupska⁴¹.

Zdzisław Pentek

³⁷ Na szlakach dwóch światów (jak w przyp. 4), s. 24; wspomnienia autora.

³⁸ Z korespondencji e-mailowej w lipcu 2021 roku z p. dr. Zbigniewem Landowskim; wspomnienia autora.

³⁹ Wspomnienia JS. Dowodem tego mogło być pięć związków małżeńskich (wspomnienia autora).

⁴⁰ Komisja wojskowa zakwalifikowała stan zdrowia J. Hauzińskiego do kategorii „C”, a już wcześniej wykryto nadciśnienie tętnicze (Archiwum UAM 415/234).

⁴¹ W. Frelichowski, Ostatnie pożegnanie prof. Jerzego Hauzińskiego na Starym Cmentarzu w Słupsku, Słupsk, naszemiasto.pl z 30 XII 2020 <https://slupsk.naszemiasto.pl/ostatnie-pozegnanie-prof-jerzego-hauzinskiego-na-starym/ar/c1-8067853> (dostęp: 30.08.2021); Redakcja, In memoriam. Jerzy Hauziński (1946–2020), *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia* 27, 2020, s. 263–264; A. Teterycz-Puzio, Obituarium Jerzy Hauziński (1946–2020), *Rocznik Orientalistyczny* 74, 2021, s. 185–197 wraz z najnowszą bibliografią prac; P. Wróbel, Pro memoria. Profesor dr hab. Jerzy Hauziński (1946–2020), *Prace Historyczne, First View*, 2021, nr 148 (1: kwiecień), <https://www.ejournals.eu/Prace-Historyczne/First-View/Numer-1/art/19288/> (dostęp: 30.08.2021).